

Ранні лінгвоукраїністичні студії Е. Балецького

В. Б. Сугоняк

Національний університет “Києво-Могилянська академія”
Corresponding author. E-mail: va_va90@mail.ru

Paper received 18.11.16; Accepted for publication 25.11.16.

Анотація. Стаття містить огляд лінгвістичних публікацій Е. Балецького у виданнях Підкарпатського об'єднання наук. Обґрунтовується необхідність актуалізації змісту цих праць, демонструється їхня користь для сучасних досліджень у галузі діалектології та історії української мови й мовознавства.

Ключові слова: діалектологія, історія української мови, Е. Балецький, Підкарпатське об'єднання наук.

Вступ. Ім'я лінгвіста Еміліана (Омеяна) Балецького (1919-1981), багаторічного завідувача кафедри російської філології Будапештського університету, добре відоме в науковому світі. Окреслюючи основні здобутки вченого і віхи його життя, А. Золтан відзначив, що Е. Балецький навчався у двох університетах: спочатку в Карловому в Празі, а згодом у Будапештському – під керівництвом авторитетних європейських учених Яноша Меліха та Іштвана Кнежі, здобувши в підсумку ґрунтовну славистичну філологічну освіту. Він став гідним колегою своїх наставників і перебував у близьких дружніх стосунках із професором І. Кнежею. А. Золтан виокремив у колі наукових зацікавлень Е. Балецького питання української діалектології та історичної лексикології – з особливою увагою до наукового опису мови мешканців єдиного українського “мовного острова” в сучасній Угорщині – села Комлошка, а також до церковнослов'янських елементів у карпатоукраїнських говорах. У виступах по радіо Е. Балецький популяризував твори визначних українських, російських, польських та інших слов'янських письменників [5, с. 406].

Талант ученого-дослідника Е. Балецький виявив ще в роки навчання в Будапештському університеті і в перші роки після його закінчення, коли тривала Друга світова війна і коли в складних умовах стало функціонувати Підкарпатське об'єднання наук (ПОН) (1941-1944). Із видавничими реквізитами цього товариства побачили світ, крім поезій та угорськомовної дисертаційної праці на здобуття ступеня доктора філософії “Szabó Eumén orosz nyelvтанának hangtana” [тобто, як переклав сам автор, “Фонетика руської граматики і читанки Євменія Сабова”, Будапешт, 1943], ще понад 20 статей і заміток – переважно лінгвістичні студії з діалектології, історії української мови, ономастики, а також науково-популярні огляди, публікації фолькору тощо. Навіть у вимушеній тоді штучній, анахронічній правописній формі, усі вони зберігають неабияку наукову вартість не лише в плані історіографічному, а й як важливі джерела для сучасного висвітлення актуальних питань лінгвоукраїністики. Наукові студії Е. Балецького в “Літературній неділі” та “Зорі-Найнал” разом із розвідками інших авторів (К. Галаса, Г. Стрипського, Ф. Потушняка та ін.) засвідчують важливий етап у розвитку мовознавчої думки на Закарпатті. Вони відзначаються ґрунтовністю й високим науковим рівнем, а проте й досі залишаються маловідомими, не представленими на гідному рівні й помітному місці у працях з української діалектології та історії мови.

Стислий огляд публікацій з теми. Інтерес до діяльності ПОН, активним учасником видань якого був і Е. Балецький, помітно зріс у 90-х роках ХХ ст., коли з'явилися друком глибокі аналітичні статті (Й. Дзензелівського, О. Довганича, К. Галаса), спрямовані на реабілітацію імені І. Гарайди, виконавчого директора ПОН, і розгорнутої ним діяльності. Важливі відомості, що сприяли закріпленню в системі українознавства об'єктивних фактів про ПОН, подали Ю. Шерегії, І. Фізер, І. Хланта, Ю. Керекеш, В. Маркус і П. Чучка, Ю. Балега і Н. Ференц, О. Гаврош, П. Федака. Корисний фактичний матеріал, що стосується ПОН, поширив у своїх публікаціях М. Капраль. Про ПОН загально писали також І. Поп, О. Дуліченко, П.-Р. Магочій, С. Черничко, Ч. Фединець та інші. Статті А. Золтана, Є. Барань-Комарі, Р. Романюк, О. Ташкович заслуговують на відзначення як такі, що спонукають до глибшого осмислення постаті й наукової спадщини Е. Балецького.

Мета статті – актуалізувати, удоступнити зміст мовознавчих публікацій Е. Балецького з періоду його ранньої наукової активності, що виявилася у співробітництві з виданнями ПОН (“Літературна неділя” та “Зоря-Найнал”), окреслити параметри порушеної в них проблематики, розкрити наукову вартість цих статей і довести потребу їхнього ширшого наукового обігу.

Матеріали та методи. Для окремого деталізованого розгляду дібрано з ранньої творчості Е. Балецького чотири публікації [1, 2, 3, 4], зміст яких, на наше переконання, має бути актуалізований у більш досконалії мовно-правописній формі. Цим значною мірою й зумовлено застосування описового та зіставного методів дослідження.

Результати та їхнє обговорення.

І. Поза належною увагою фахівців і досі залишається глибока розвідка Е. Балецького “**Û в чиня-дівському говорі**” – про діалектну фонему |ü| – заокруглений, вузький звук високого підняття, переднього творення (*round – high – front – narrow*). Наприклад, у словах *büh, b/üjs'a, büzb/a, drübn/yj, dzvün, hrüm, hüst', küst', k/üstka, küñ, rüh, hrüb, müj, tvüj; d'/üwka (< divka < dëva), chl'üw (< chl'iv < chlëvь), c'/üwka (< c'ivka < cëvь)*. У статті зібрано понад 340 прикладів, докладно зазначено умови творення фонемі **ü** [2]. Врахувавши досвід І. Панькевича в описі фонем українських говірок історичного Закарпаття і спираючись на самостійно зібраний у селі Чинядьові¹ поблизу Мукачева

¹ У спеціальній примітці Е. Балецький уживані ним форми назви села обґрунтовує тим, що, за його спостереженнями, місцеві мешканці (чинядьовці) називають своє село *Činad'üw* або *Činad'ovo* (із

матеріал, Е. Балецький ширше, ніж І. Панькевич, представив сферу побутування фонемі *ü*: 1) на місці праслов'янського *o* в закритому складі; 2) на місці праслов'янського *e* в закритому складі; 3) на місці старослов'янських *ě* (**Ѣ**), *i* (**И**); 4) на місці *u* в закритому складі; 5) на місці мадярських звуків *ó*, *ö*, *u* в кінці слова; 6) у деяких звуконаслідувальних словах. Близько до мови публікації (з адаптацією до сучасного українського правопису) виклад Е. Балецького зводиться до такого:

ü < o

Як у коренях, так і флексіях: *büh*, *b/üjs'a*, *büzb/a*, *drübn/yj*, *dzvün*, *hrüm*, *hüst'*, *küst'*, *k/üstka*, *küñ*, *rüh*, *hrüb*, *müj*, *tvüj*, *svüj*, *t/ül'ko*, *ov/ün*, *püw*, *l/astüwka*, *plastüwn/éc'a*, *rüd*, *rôzb/üjnék*, *l/akümnyj*, *sül'*, *rük*, *nan/arük*, *okr/üp*, *t/üčka*, *pôt/üm*, *p/üzno*, *spüd*, *p/óküw*, *stül*, *düñ/a*, *Ser/ütka*, *Prók/üp*, *dvür*, *rüs* (< *roslb*), *müh* (< *moglb*), *mük* (< *moklb*);

форми *döl'ü* (*döl'üw*), *dóm/ü* (*dom/üw*) мали постати із старого місцевого відмінка **dolovb*, **domovb* (пор. старочеське *dolov*, *domov* > нині *dolú*, *domú*, *словацьке dolov*, *domov*). Це старі локативи *u*-пнів із закінченням *-ь* (**ŷ*). Можливо, що й слова *pôz/awtrüw*, *poza/uzawtrüw* постали за аналогією з формами *domüw*, *dolüw*. Чергування *o* > *ü* часто поставало внаслідок протетичного *v*, яке є дуже характерним для малоруської мови взагалі: *v/üs'am*, *vüc'c'üzén/a*, *vüwc'a*, *vüwč/ar'*, *vüct/u* (ном. *oc/et*), *vüc'c'a* (ном. *ot/éc'*), *vüs/u* (ном. *ôv/es*), *v/ül'cha*, *Vülšén/y* (назва поля), *Vül'chôv/éc'a* (назва села), *v/üc'c'ul* (< *otb* – **sb*), *vütti*, *andv/ütti* (< *otb* – **tb*); У деяких словах протетичний *v* вже втратився: */üčko* (< *vüčko*), *üstr'ja* (< *vüstr'ja*). Форма *v/üwtár* мала постати не безпосередньо від лат. *altarium*, але посередництвом мад. *oltár*, або польськ. *oltarz*, бо із лат. *a* не можна пояснити *ü*.

A de ty jdeš bar/ane?

Dó Vül'v/ova, *müj p/ane*.

Тут із **vo L'vovi* постала форма **Vül'vüw*, а із цієї – *dô Vül'vova*.

До чергування *o* < *ü* належать закінчення твердих *o*-пнів чоловічого роду в gen. pl. (*-üw*) та dat. pl. (*-üm*): *rô/küw*, *v/ólüw*, *pan/üw*, *žéd/üw*, *st/ólüm*, *v/ólüm*, *pan/üm*, але частіше чуємо форму *pan/am*.

Сюди належать закінчення чол. і сер. роду твердих прикметників та порядкових числівників (*-üm*): *čérv/énüm*, *d/öbrüm*, *s'at/üm*, *č/örnüm*, *mücn/üm*, *pask/unnum*, *h/ólüm*, *hól/önnüm*, *spravöll/évüm*, *par/annüm*, *pudhôrj/añs'küw*, *dr/uhüm*, *döw/jatüm*, *dvac'c'atüm*.

ü < e

Як наслідок занепаду редукованих. Майже не відрізняється від рефлексу *ü* < *o*. Невелика різниця в тому, що *ü* < *e* дуже часто палаталізує попередній зубний приголосний (*na n'üm*, але *nüs* < *neslb*) *vüw* (< *vedlb*),

наголосом на третьому складі). Тому автор не підтримує інших форм, на які орієнтували громадськість зі сторінок газети “Kárpáti Híradó” відомі вчені: *Či/nad'ovo* (із наголосом на другому складі — у статті Г. Стрипського “Magyar eredetű ruszin helységnev Beregszentmiklós: Csinagyovo”) та *Činad'ijevo* (в І. Кондратовича). Назва *Činad'ijevo*, яку вживають інколи в інших селах, за припущенням Е. Балецького, можливо, книжного походження (*Čинадъево* > *Činad'ijevo* при зміні *e* > *o*). А щодо форми *Čинадъево* — *Čeňad'ijevo*, то, за твердженням Е. Балецького, “народ її не знає” [2, с. 291].

nüs (< *neslb*), *vüz* (< *vezlb*), *hrüb* (< *greblb*), *pük* (< *peklb*), *urük* (< *reklb*), *plüw* (< *plelb*).

ü < ě (Ѣ), i (И)

Е. Балецький пояснив зафіксовану народну вимову *d'üwka* (< *divka* < *děva*), *chl'üw* (< *chl'iv* < *chľěvb*), *c'üwka* (< *c'ivka* < *cěvb*). Тут континуант “ятя” розвинувся в *ü* під впливом лабіального (губного) *v* (*u*).

ü < u

tüčn/yj, *kl'üčka*, */küžña*, */küčhña*

ü < ó, ö, u

На місці угорських звуків *ó*, *ö*, *u* – *-uw*, *-üw*, *-iw*.

Найчастіше уживані гунгаризми у чинадівському говорі із наголошеним останнім складом *sab/üw* (*sab/iw*), *résél'üw* (*résél'iw*), *val'üw* (*val/iw*), *témét'üw*, *fatt'üw*, але */ad'üw*, */aršüw*.

ü в звуконаслідувальних словах

düw, *f/üwkaté*, *p'ükaté*, *püwč/até* [2, с. 298].

Е. Балецький у підсумковій частині викладу пояснив, що фонемі *ü* присвячено таку розлогу студію, бо тільки в одному із руських говорів Підкарпаття зберігся звук *ü*, і це має велике значення в поділі діалектів із погляду фонологічної географії: існування цієї фонемі об'єднує руські говори із центральноєвропейською романо-германською мовною областю [2, с. 299-300].

II. В іншій, теж обійденій належною увагою українців, статті – “Самозвук ь в бережскомь говорѣ” – Е. Балецький переконливо довів існування фонемі *ö*, що розвинулася незалежно від чужих впливів. Він першим серед мовознавців описав цей унікальний звук *ö* (зубний “round”, середнього підняття, переднього творення – *mid-front-narrow*), який існує тільки в березькому діалекті у таких словах: *d/öunaja* ‘дивная’, *d/öujat* ‘дев’ятъ’, *döujatn/acc'it* ‘дев’ятнадцять’, *Löul'as* ‘Левляс’, *deröul'a* – зб. *деревля* ‘дерев’я’; у деяких словах іншомовного походження: *h/öuk*, *höuknuté*, *l/öuč*, *löuč'ir'*, *töuknuté*, *göuzovaté*, *č/öudör*, *töutiš*, *böun/yi* [1].

III. У замітці “Одне морфологічне явище (а-пні ~ u-пні)” [3] викладені цікаві спостереження Е. Балецького щодо взаємодії у відмінюванні іменників жіночого роду з колишніми основами (пнями) на *-ā* та *-ü*. Важливі для філолога зауваження Е. Балецького залишилися поза увагою авторів ґрунтовних досліджень у галузі української діалектології та історії мови (С. П. Бевзенко, Й. О. Дзедзелівський, Ф. П. Жилко); не враховані вони й у томах “Фонетика” та “Морфологія” колективної академічної монографії “Історія української мови”.

Публікація Е. Балецького вийшла з друкарським браком, через що справжні пояснення Е. Балецького виявилися деформованими і непридатними для відтворення без виправлень. Плутанина спричинена некоректним набором знаків “тире” (–) замість “дефіс” (–), зокрема у скороченнях слів, наприклад: **вѣ sg. nom. -ѣ; sg. acc. -a** (чит. sg. nom[inativus]i; sg. acc[usativus]a). Непорозуміння додає й архаїчний правопис викладу: навіть підготовлений читач відбиту знаком “тире” графему **ѣ** у фаховому філологічному тексті не відразу сприймає як закінчення *-i* у скороченні слів, перша частина яких написана латиною (*оригінал: вѣ sg. nom. -ѣ; чит.: в sg. nom.-i*, тобто nom[inativus]i).

Далі подаємо відкоректований нами текст замітки зі збереженням її правописних рис, але з усуненням технічно-друкарських вад, на які було вказано вище.

**Одно морфологическое явище
(а-пнѣ ~ и-пнѣ)**

Як знаємо, старѣ *и-пнѣ* вь sg. nom. закончувалися вь старославянскомъ языкѣ на *у* (< **ū*): *buku, chorogy, l'uby, crьky, svekry, jetry, cěly, brady, *zrьny, smoky, tyky, loku* и т. д.

Нынѣ *и-пнѣ* мають закончення *-овь*, изь чого вь нашихъ говорахъ повстало *-ôw*: *b/ukôw, kurahôw, l'ubôw, c/êr'kôw* и т. д.

Закончення *-овь* вь sg. nom. -ѣ повстало позднѣйше и то такъ, что форма sg. acc.-а была перенесена до sg. nom.-а:

Старосл. sg. nom. *l'uby,*

sg. acc. *l'ubъvъ,*

изь чого вокалізацією *ъ > о* повстало *l'ubovъ* (любовь). Такъ примѣромъ именникъ *krovъ* (кровь) належить до старыхъ *и-пнѣвъ*: **krū* (пор. лат. *cruor*) > **krŭ*², sg. gen. *krъve*, sg. acc. *krъvъ*. Форма sg. acc.-а (*krъvъ*) была перенесена вь sg. nom., при чомъ вокалізацією изь *krъvъ* повсталала форма *krovъ*.

Цѣкаво, что вь даякихъ руськихъ говорахъ (примѣромъ и вь чинядьовскомъ), закончення *-ôw* (< *овь*) перейшло и на даякѣ *а-пнѣ*: *môl'itvôw, dr/atvôw, br/ytvôw*.

Закончення sg. instr.-а сихъ *и-* (< *а*) пнѣвъ теперъ уже часто твориться по аналогії зь законченнями sg. instr.-а *и-пнѣвъ* зь епентетичнымъ сповзвукомъ *l*: *dr/atvôwl'ôw, br/ytvôl'ôw*, такъ якъ: *cêr'kôwl'ôw, krôwl'ôw, kurahôwl'ôw, bukôwl'ôw* и т. д.

Цѣкаво, что вь чинядьовскомъ говорѣ именникъ *nŭč' (< ноць)*, який належить до жѣночихъ *и-пнѣвъ*, вь sg. instr.-ѣ попри форму *n/ŭč'ôw*, має и форму *n/ŭč'ôwl'ôw*, яка повсталала по аналогії зь законченнямъ sg. instr.-а *и-пнѣвъ*.

А вь даякихъ говорахъ изь sg. instr.-а повсталала вже терціерна форма вь sg. nom.-ѣ:

sg. nom.: *brytva ~ brytvôw,*

sg. instr. : *br/ytvôwl'ow,*

sg. nom.: *br/ytvôwl'a*³

При томъ даякѣ старѣ *и-пнѣ* уживаються зь основою *-а*: *tykva*⁴

Взагалѣ склонення именниковъ, якѣ належать до *и-пнѣвъ*, або створеныхъ по аналогії зь ними, заслуговують на докладнѣйшу студію. **Е. Балецький**.

Найважливіші тези, які випливають безпосередньо з тексту замітки Е. Балецького, а також із покликань на використані джерела, можна б для сучасного читача сформулювати так:

1. Давні іменники з основою на **ū* в називному відмінку однини закінчувалися в старослов'янській мові на *у*: *buku, chorogy, l'uby, crьky, svekry, jetry, cěly, brady, *zrьny, smoky, tyky, loku* та ін. Такі іменники згодом набули іншого вигляду: з кінцевим *-овь*, із чого в наших говорах постало *-ôw*: *b/ukôw, kurahôw,*

l'ubôw, c/êr'kôw і т. д. У називному відмінку іменників основ на *-ū* "закончення" *-овь* постало в результаті перенесення сюди форми знахідного відмінка: у старослов'янській мові форму *l'uby* витіснила форма *l'ubъvъ*, "изь чого вокалізацією *ъ > о* повстало *l'ubovъ* (любовь). Такъ примѣромъ именникъ *krovъ* (кровь) належить до старыхъ *и-пнѣвъ*: **krū* (пор. лат. *cruor*) > **krŭ*, sg. gen. *krъve*, sg. acc. *krъvъ*". Форма *krъvъ* була перенесена в називний відмінок, де *krъvъ > krovъ*.

2. У деяких руських говорах ("примѣромъ и вь чинядьовскомъ") "закончення" *-ow* (< *овь*) перейшло і на деякі слова колишніх основ на *-ā*: *môl'itvôw, dr/atvôw, br/ytvôw*. Закінчення в орудному відмінку таких іменників творяться часто за аналогією до іменників колишніх основ на *-ū* з епентетичним *l*: *dr/atvôwl'ôw, br/ytvô[w]l'ôw* – так, як: *cêr'kôwl'ôw, krôwl'ôw, kurahôwl'ôw, bukôwl'ôw* тощо.

3. У тому ж "чинядьовскомъ говорѣ" виявлені цікаві форми орудного відмінка іменника колишньої основи на *-ī nŭč' (< ноць)*: а) *n/ŭč'ôw* – як в іменників колишньої основи на *-ā*; б) *n/ŭč'ôwl'ôw* – за аналогією до іменників колишньої основи на *-ū*.

4. У деяких говорах, як твердить Е. Балецький, на основі форми орудного відмінка однини іменників *ā*-основ постала вже "терціерна форма" називного відмінка: sg. nom.: *br/ytva ~ br/ytvôw*; sg. instr. *br/ytvôwl'ôw*; а з цього – sg. nom. *br/ytvôwl'a*. Форму *br/ytvôwl'a* Е. Балецький паспортизує покликанням на Ф[едора] П[отушняка], який у статті "Пострѣль-устрѣль (Про болгарскѣ впливы у насъ)" у примітці із зауваженнями на адресу Погорелова серед іншого написав: "Бричь уживаеся у насъ поручь *брытва* (або *брытвовля*)" (Літературна недѣля. – 1943. – С. 80).

5. Поряд із цим Е. Балецький подає відомості про те, що деякі старі слова колишньої основи на *-ū* вживаються, уподібнюючись до форм іменників основи на *-ā*; наприклад: *tykva*. Це слово автор паспортизує покликанням на відому працю І. Панькевича "Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей" (Прага, 1938. – С. 229). Ось у якому контексті це слово згадував І. А. Панькевич: "З давніх *-ū* пнів зберігаються іменники: *c/er'kou, krou...* Сюди належить і назва села *Rokosoŭ* і *lad'ou* (з мадярського *ágyú* = гармата). Ці архаїчні форми відомі передовсім в говорах карпатських, у прочих говорах перейшли до категорії *-а* пнів [тут І. Панькевич покликається на працю М. Грунського та П. Ковальова "Історія форм української мови", Харків: "Радянська школа", 1931, с. 168]. Декотрі з них уживаються з основою на *-а*: *konva* (Нанково), *britva, bukva, kr'ŭkva* (Завадка). Іменник *tykva* записаний лиш з основою на *-а*".

IV. У статті "Про походження слова *оурикъ* (urék) вь донаційной грамотѣ грушовского монастыря зь 1404-ого року" Е. Балецький подає спочатку стислі відомості, хто вивчав мову давньої грамоти (О. Петров, Г. Геровський, М. Вайнгарт, Ф. Тихий). Заперечивши твердження Ф. Тихого та О. Петрова, які зараховували гунгаризми до ознак народної мови, тобто до явищ мараморських діалектів, Е. Балецький переконливо показав, що один із таких гунгаризмів – іменник *оурикъ* – у руській мові є румунізмом, а не гунгаризмом, і не належить до рис мараморських

² Пор. Miloš Weingart: Rukovět jazyka staroslověnského. V Praze 1937, ст. 167. [Прим. Е.Балецького].

³ Сю форму записав Ф. П. Лит. Недѣля III., ст. 80. [Прим. Е.Балецького]. Тут Ф. П. — Федір Потушняк.

⁴ Пор. Ів. Панькевич: Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. Прага 1938, ст. 229. [Прим. Е.Балецького].

діалектів. Не викликає сумніву, що **урикь** постав із угорського **örök**, але в грамоту потрапив із румунської мови, а не безпосередньо з угорської.

Такий висновок Е. Балецький аргументує п'ятьома тезама:

1. Запозичене угорське слово **örök** у формі **urék** на руській етнічній території не трапляється. За рукописним словником угорських слів О. Бонкала, на Спиші, Земпліні і Шариші трапляється це слово у формах **orek, orečnyj**. Отже, відповідно типу слов'янських слів із початковим **orje** в руських говорах (які належать до східнослов'янської групи), знаходимо **orek (osiň, ozero)**, між тим у словацькому гемерському діалекті (належить до західнослов'янської групи), слово **örök** трапляється у формі **jerek (jeseň, jezero)**.

2. Угорське **ö** в запозичених словах перейшло в **é, ê** (іноді в **i**), а в кінці слів **ö** давало дифтонги **-uw, -üw, -iw**. У березькому діалекті на місці угорського **ö** іноді трапляється **ö**. Лише у двох словах (**kuleša, d'und'a**) – на місці угорського **ö** звук **u** (кириличне **y**). Щодо першого слова, то воно дісталось в **наші говори, а передусім гуцульський**, посередництвом румунських пастухів: угор. **köleskása** > рум. **culeasa, colésa** > руське **kuleša (кулеша)**. А друге перейняте, як і ціла пісня, із словацької. Знаходимо її у русинів, що живуть поблизу словаків. Словаки взяли цей вираз із угорської обрядової пісні (**hidjáték**): **Haja gyöngyöm, haja** > слов. **Hoja, d'und'a, hoja**.

3. Угорське **ö** в румунській мові, окрім **á, i**, дало в основному **u**. А на початку слова угорські звуки **ü** та **ö** майже завжди **u: ujaĝá, ul', uric, urluesc**.

4. Румунське **uric** > угор. **örök, urichis, uricas** > угор. **örökös** поширене в румунській мові. Про це свідчать і приклади, які навів у своєму румунсько-угорському словнику Г. Тиктин.

5. Донаційна грамота грушівського монастиря була написана румунами; її писарем був також румун, який знав руську мову, а може й належав до т. зв. "bilingues". Написана вона церковнослов'янською мовою, бо, як знаємо, церковнослов'янська мова була літературною мовою румунів. Слово "урик" знаходимо в одній із таких церковнослов'янських грамот уже із 1491 року. Цей приклад наводить Тиктин у латинській транскрипції: "Prodali svoju pravuju otninu ot ih pravago urika, ot urika děda ih Žurža Fratovskago, dvě sela na Dnistri". А другий приклад із 1692 року вже в румунській мові так само наводить Тиктин: "Murgestiū au arâtat si uric de la Stefan Vodâ si' ntârituru de pre la altê domoni".

Висновок. Представлені публікації Е. Балецького й інші, обійдені увагою фахівців матеріали, опубліковані Підкарпатським обществом наук, потребують поглибленого об'єктивного аналізу у контексті актуальних завдань сучасної україністики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балецький Е. Самозвук **ö** въ бережскомъ говорѣ / Е. Балецький // Литературна недѣля. — 1942. — С. 222-224.
2. Балецький Е. **Ü** в чинядѣвскомъ говорѣ / Е. Балецький // Зоря–Најнал. — 1943.– Число 1-4. — С. 225-228.
3. Балецький Е. Одно морфологичное явище (**a-пнѣ ~ u-пнѣ**) / Е. Б. // Литературна недѣля. — 1943. — С. 168.
4. Балецький Е. Про походження слова **оурикь** (**urék**) въ донаційной грамотѣ грушовского монастыря зъ 1404-ого року [Изъ житя словъ] / Е. Балецький // Литературна недѣля. — 1943. — С. 119-120.
5. Zoltan A. In memoriam. Emil Balciczky (1919-1981) / Zoltan A. // Studia Slavica Hung. XXVIII. 1982. — S. 405-408.

REFERENCES

1. Baletsky E. Loud sound **ö** in a Bereg dialect / Baletsky E. // Literaturna Nedilia. — 1942. — P. 222-224.
2. Baletsky E. **Ü** in Chyniadjovo dialect / Baletsky E. // Zoria – Najnal, 1943.– № 1-4. — P. 225-228.
3. B[aletsky] E. One morphological phenomenon (**a-basis ~ u-basis**) / E. B. // Literaturna Nedilia. — 1943. — P. 168.
4. Baletsky E. Word's origin **urék** in the donatsiyna charter of Hrushovo monastery of 1404. [From the word's life] / E. Baletsky // Literaturna Nedilia. — 1943. — P. 119-120.

Early linguistic Ukrainian researches by E. Baletsky

V. B. Suhoniak

Abstract. An overview of linguistic publications by E. Baletsky in journals of Subcarpathian Society of Sciences provides the article. The necessity of updating the content of these works, their usefulness for modern research in the field of dialectology and the history of the Ukrainian language and linguistics is demonstrated.

Keywords: *dialectology, history of the Ukrainian language, E. Baletsky, Subcarpathian Society of Sciences.*

Ранние лингвоукраиноведческие исследования Э. Балецкого

В. Б. Сугоняк

Аннотация. Статья содержит обзор лингвистических публикаций Э. Балецкого в изданиях Подкарпатского общества наук. Обоснована необходимость актуализации содержания этих трудов, демонстрируется их польза для современных исследований в области диалектологии, а также истории украинского языка и языкознания.

Ключевые слова: *диалектология, история украинского языка, Э. Балецкий, Подкарпатское общество наук.*